

معادله‌ای با مجهولات متحرک

روایت چندضلعی از دیپلماسی هسته‌ای ایران

سیدقائم موسوی دکتري علوم سياسي

در چارچوب نظریه‌های روابط بین الملل - چه در رویکردهای واقع‌گرایانه مبتنی بر قدرت و منافع، و چه در نظریه‌های نهادگرا که بر نقش قواعدو ساختارهای بین‌المللی تأکید دارند- همواره یک اصل پایدار وجود دارد: بازیگری که خود ذی‌نفع در حفظ یا تغییر وضعیت موجود است، نمی‌تواند میانجی‌بی طرف تلقی شود. مشارکت‌روسیه در مذاکرات هسته‌ای ایران و آمریکا را باید در پرتو همین اصل تحلیل کرد. سخن از اضافه شدن مسکو به عنوان «میانجی احتمالی» در مذاکرات ایران و آمریکا، بیش از آنکه از سر خیرخواهی یا تلاش برای حل بحران باشد، تلاشی است برای مدیریت مزمن آن. چراکه به‌زعم روس‌ها، هر میزان نزدیکی میان تهران و واشنگتن، به معنای کاهش نقش روسیه در سیاست خارجی و معادلات منطقه‌ای ایران است. برجام ۲۰۱۵ نیز چنین تجربه‌ای برای کرملین رقم زد: مسکو در تنظیم آن نقش مختصر و مختل‌کننده‌ای داشت، اما نتوانست از انعقاد آن ممانعت‌بوزد؛ باتوسل به همان نگاه راهبردی.

در دل این نزاع، دال مرکزی گفت‌وگوها رهاگردی ایران و آمریکا؛ یعنی «غنی‌سازی اورانیوم» نه‌فقط یک فعالیت فنی بلکه یک نماد سیاسی/هویتی است. برای ایران، غنی‌سازی حق مسلم و مولفه‌ای از حاکمیت ملی و در سلسله تعارضات با غرب حکم خاخریز نخست‌را دارد! جمهوری اسلامی در یک نگاه ادراکی مسائل را دومینویی می‌بیند؛ یعنی تا کوزه چشم حریصان پر نشود، قانع نخواهند شد. به غلط یا درست فرجام‌لیبی و عراقی در برابر چشمانش سوسو می‌زند؛ ازاین‌رو، دست شستن از نفسی غنی‌سازی را باخت مطلق می‌نگارد.

برای آمریکا، نیز غنی‌سازی نقطه‌ای بحرانی و بازگشت‌ناپذیر است که ممکن است در آینده، بستر حرکت به‌سمت توانمندی تسلیحاتی شود. به‌علاوه، پذیرش آن هیچ کارت امتیازی برای ترامپی که برجام را پاره کرد، به ارمان نمی‌آورد. اینجاست که تضاد راهبردی میان دو منطق امنیتی عودمی‌کند؛ یک‌سو، مبتنی بر حق حاکمیت، پرستیژ ملی و تا حد بالایی بازدارندگی و سوی دیگر، بر کنترل پیش‌دستانه تهدیدات آینده و برگ‌برنده‌ای برای ویرانه‌های ژورنالیستی.

در این بستر، اروپا نقش مکمل دارد؛ اما نه تعیین‌کننده. اتحادیه اروپا، هر چند از حیث دیپلماتیک بیرون بازی است، ولی ابزار اصلی آن در بازی هسته‌ای، اهرم بازگشت‌پذیری تحریم‌هاست. مکانیسم «اسنپ‌ک» که به اروپا قدرت فعال‌سازی قطعه‌نامه‌های پیشین شورای امنیت را می‌دهد، عملاً به ابزاری سیاسی بدل شده تا در پشت لبخندهای دیپلماتیک، شمشیر داموکلس را آویزان نگه دارد. در همین چارچوب، گزارش اخیر رافائل گروسی، مدیرکل آژانس بین‌المللی انرژی اتمی، که در آن به ادامه برخی عدم‌شفافیت‌ها و موانع همکاری فنی از سوی ایران اشاره شده، زمینه‌ساز احتمال صدور قطعه‌نامه‌ای جدید علیه تهران در شورای حکام شده است. هر چند این قطعه‌نامه‌ها الزام‌آور نیستند، اما همواره زمینه‌چین اعمال فشارهای سیاسی و اجماع‌سازی‌های بعدی بوده‌اند. اروپا، با تکیه بر این گزارش‌ها، می‌کوشد فشار فنی-حقوقی را جایگزین هزینه‌های تقابل مستقیم کند و مسیر گفت‌وگورا در عین تهدید، باز نگه دارد. به بیان دقیق‌تر، آژانس به‌مثابه ابزار فنی، وارد بازی سیاسی شده و جایگاه آن در ساختار قدرت، تابعی از معادلات بزرگ‌تر میان غرب و ایران است. در این میان، اسرائیل به‌عنوان متغیر مزاحم و مداخله‌گر، نه‌فقط با توافق، بلکه با موجودیت هسته‌ای ایران مخالفت می‌کند؛ چه در حالت صلح‌آمیز، چه در ساحت نمادین آن. تل‌آویو، با عملیات

نگاه تحلیلیگر ۲/

صدای روشنفکری مسئول

درباره موضع‌گیری عبدالکریم سروش علیه اقدامات اسرائیل در غزه

مجید یونسیان

روزنامه‌نگار و تحلیلیگر سیاسی

دکتر عبدالکریم سروش صدای روشنفکر مسئول و شجاعی است که به سیاست از دریچه انسانیت می‌نگرد. در روزگاری که عملکرد نادرست بر خی حکمرانان ایرانی افکار عمومی وبالطبع، اکثریت روشنفکران ایرانی را به سرنوشت و موقعیت دشوار و سخت زنان و کودکان غزه بی تفاوت کرده است؛ سروش به صدای رسای روشنفکر معاصر ایرانی تبدیل شده است؛ صدایی که لحن شدن شرافت انسانی و جهمی را که ژادپرستان صهیونیست در غزه به‌پا کرده‌اند، با گوشت و پوست خود احساس می‌کند و سکوت مصلحت‌جویانه را به کنار نهاده و با شجاعت و جسارت به مجریان و عاملان این فاجعه بزرگ بشری که ده‌ها بار وسیع‌تر و عمیق‌تر و جانسوزتر از هولوکاستی است که نازی‌ها به‌پا کردند، تهنیت می‌زند و سرمداران سیاست جهانی را مورد نکوهش قرار می‌دهد.

مخفی، خرابکاری فنی، و فشار بر واشنگتن و تهدید مدام به حمله تلاش می‌کند مسیر هرگونه تفاهم را پرهزینه کند. اسرائیل توافق نمی‌خواهد؛ بلکه فرسایش و اضمحلال برنامه هسته‌ای ایران را می‌خواهد؛ حتی به بهای جنگ در سایه و فرسایشی. از سوی دیگر، چین در این معادله سیاستی خاص دارد: پکسن خواهان ثبات در منطقه است، اما نه به‌قیمت حذف کامل تنش. زیرا در فضای تنش کنترل‌شده، ایران یک‌شریک راهبردی غیرغربی باقی می‌ماند. چین بیشتر به حفظ دسترسی به انرژی و تداوم تضعیف ساختار تک‌قطبی آمریکامی‌اندیشد. لذا از توافقی که ایران را به غرب بازگرداند استقبال نمی‌کند، اما به بی‌ثباتی هم تمایلی ندارد. نقش چین، بیشتر متوازن‌کننده است تا حلال. کشورهای منطقه نیز در این بین ناظر بی‌تأثیر نیستند. عربستان سعودی و امارات، در سال‌های اخیر از موضع تقابل محض با برنامه هسته‌ای ایران به‌سمت «مدیریت تنش» حرکت کرده‌اند. اما همچنان نسبت به هر توافقی که بدون در نظر گرفتن ملاحظات امنیتی منطقه‌ای صورت گیرد، بدبین‌اند. آن‌ها نگران هژمونی ژئوپلیتیک ایران پس از رفع تحریم‌ها هستند.

در این ساختار پیچیده، روسیه ممکن است بتواند از نظر فنی به تثبیت برنامه صلح‌آمیز هسته‌ای ایران کمک کند، اما در عمل بیشتر نقش موازنه‌گر دارد تا میانجی‌گر. هر توافقی که بدون نقش مسکو به نتیجه برسد، برای کرملین به معنای باخت ژئوپلیتیک است. لذا مشارکت روسیه بیشتر تضمین تداوم نقش خود در ساختار امنیتی ایران است تا تضمین توافق. امری که موجی از نگرانی ایرانیان ایجاد می‌کند؛ بی‌تردید آن‌هایی گویند: «مارا به خیر تو امید نیست؛ شر مرسان.»

اما کلاف‌گره خورده ایران این است که ناگزیر است در مسیر هرگونه توافق با آمریکا، هم‌ضایق واشنگتن را جلب کندو هم مراقب واکنش مسکوسو سایرین باشد. چندگانگی تلخی که محصول موقعیت ژئوپلیتیک ایران در جهانی چندقطبی و آناشریک است. ایران از یک‌سو، به سبب فشار تحریم‌ها ناچار است خواسته‌های حداکثری آمریکا را تعدیل و به حداقل‌ترین آن‌ها تمکین کند و از سوی دیگر، نمی‌تواند هزینه بی‌توجهی ناشی از چرخش به غرب را به کرملین و دیگر بازیگران نپردازد. جایی که واقعاً سخت و به‌شدت زیر ضرب بی‌اعتمادی به غرب قرار دارد. خلاصه می‌ت‌رسد از «ایار بُژدو به دوست هم نرسد»، یا مصداق «از این در رانده، پشت آن در مانده» شود. مشکل در جای دیگری همچنان ادامه دارد و آن نسبت و کم و کیف امتیازات پایایی است؛ برداشتن تحریم‌ها در برابر آنچه ایران باید بپردازد هم زمان‌بر و هم درهم‌تنیده است و هم تحریم‌ها صرفاً هسته‌ای نیستند [حکایت همچنان باقی است]. به عبارتی، یادآور نقد در برابر نسبه است که ایران تجربیات تلخی از آن دارد. به بیان دقیق‌تر، ایران اگر بخواهد بر سر دال مرکزی یعنی غنی‌سازی به یک نقطه تعادل برسد، این نقطه باید مستقیماً با آمریکا تعریف شود. اما برای دوام آن نقطه، باید اروپا را نگران نکرد، اسرائیل را تحریک نکرد، چین را نگران ن‌ساخت و روسیه را نیز در حاشیه باقی نگذاشت و آژانس را نیز همراه کرد. در این معادله چندضلعی و پیچیده، توافق اگر هم ممکن باشد، به‌جای‌ار حل نهایی، بیشتر شبیه تعادل ناپایدار متغیرهاست؛ تعادلی که فقط با دقت، عقلانیت و شناخت موقعیت قدرت‌ها، می‌تواند موقتاً حفظ و تدریجی گسترده شود. با این حال، باید تأکید کرد که هر تحلیلی، از جمله آنچه در این متن عرضه شد، مبتنی بر داده‌های در دسترس تا این لحظه است. از منظر استنباط بی‌زی، تحلیل‌ها باید همواره به‌مثابه برآوردهایی مشروط بر شواهد موجود فهمیده شوند؛ و نه احکام قطعی. در نتیجه، ورود به داده تازه و قابل‌اتکا، به‌ویژه از جانب آژانس، آمریکا یا بازیگران کلیدی منطقه، پاسخ‌مکتوب ایران به پروپوزال آمریکا و غره می‌تواند توزیع احتمالات و مفروضات تحلیلی را دگرگون سازد.

تیتریک

HEADLINE ONE

۲

هشدارهای صریح رهبری به مجلس انقلابی

گروه خبر: مقام معظم رهبری دیروز در دیدار رئیس و نمایندگان مجلس شورای اسلامی، مجالس قانون‌گذاری دنیا را از لحاظ وزن حقوقی مشابه دانستند، اما تأکید کردند: «معیار اصلی قضاوت درباره مجالس جهان، وزن حقیقی یعنی اهداف، جهت حرکت و مواضع» مجالس است که از این بُعد، جایگاه و شأن مجلس شورای اسلامی در جهان بی‌نظیر است و البته دوام و بقای این جایگاه وزین و پرشرافت، الزامات و بایدها و نبایدهایی دارد که نمایندگان مجلس باید به آنها متعهد باشند». آیت‌الله خامنه‌ای گفتند: «جایگاه و اعتبار مجلسی که متکی بر دین و متشکل از انسان‌های متقی و پاک‌دست بوده و همتش بر عدالت و حمایت از ضعفا و ایستادگی در مقابل زورگویان استوار است، با جایگاه مجلسی که از افراد لای‌آلایی تشکیل شده و کارش کمک به ظلم و تبعیض و فاصله طبقاتی و حمایت از جناحیت‌ارانی مثل قاتلین غزه است، از زمین تا آسمان تفاوت دارد». ایشان تأکید کردند: «با این ملاک و معیار اساسی، جایگاه مجلس شورای اسلامی و شأن نمایندگان منتخب ملت ایران در میان مجالس دنیا نظیر ندارد و به علت همین امتیازات است که امام(ره) مجلس را عصاره فضائل ملت

احمد بخشایش اردستانی نماینده اردستان:

استیضاح‌ها انجام می‌شود

فروش دارایی‌ها این ردیف را محقق کند.

بخشایش اردستانی با بیان این که مقام رهبری هشدار می‌دهند، چون به مباحث از بالا نگاه می‌کنند، گفت: «اما من فکر کنم کمسیون تلفیق، کار خود را می‌کند. از سوی دیگر فکر می‌کنم که کسری بودجه، به دم نیست؛ چون دولت را به تلاش برای رفع آن و درآمد بیشتر ترغیب می‌کند.» او تأکید کرد: «حتماً یکی از مباحث آقای پزشکیان در دیدار رهبری این است که وزیران زیاد به مجلس احضار می‌شوند. احضار به مجلس هم مانند شب امتحان برای دانش‌آموزان است و وزیران باید مشق خود را بررسی کنند. بنابراین شکایت‌شده و ایشان هم فرمودند که وزرا کمتر به مجلس احضار شوند و تعامل بیشتر شود. درواقع مقام رهبری از همه دولت‌ها حمایت می‌کنند چون خطمقدم جبهه اجرایی کشور هستند. بنابراین باید به آنها کمک شود تا برخی ننگ‌بند که مقام معظم رهبری به دولت ابراهیم‌رئسی خیلی کمک کردند، اما به دولت پزشکیان کمک نمی‌کنند.» نماینده اردستان در پاسخ به این سوال که هشدارهای روز گذشته آیت‌الله خامنه‌ای بر استیضاح‌ها تأثیر می‌گذارد یا خیر؟ گفت: «نه. استیضاح خط آخر سوال و تذکر است. وقتی نماینده‌ها می‌آیوس می‌شوند، به استیضاح روی می‌آورند، ضمن آن که اگر استیضاح‌ها نباشند، وزرا برای خود کار می‌کنند. وقتی مجلس بودجه‌ای را تصویب می‌کند، باید روی آن نظارت داشته باشد. وقتی مجلس خوب کار کند همه چیز روی اسلوب می‌آید.» او درباره اینکه سخنان از تریبون مجلس باید امیدیخش و آرامش‌بخش و امیدآفرین و باعث ایجاد داشته باشد، گاهی به‌دلیل این تضارب آراء دعوا می‌شود. توصیه رهبری این است که این تضارب آراء به تنش کشیده نشود؛ اما نه این‌که نباشد. تنش باید وجود داشته باشد، اما نه خیلی زیاد.» بخشایش اردستانی در پاسخ به این که آیا سوال، طرح و تفحص یا احضارها براساس گزارش‌های مستند انجام می‌شود؟ گفت: «رهبری درباره گزارش دولت شهید رئیسی گفتند: «گزارش پوچ و مهمل.» حتماً چنین موضوعاتی وجود دارد و آنهایی که برای نماینده‌ها گزارش تهیه می‌کنند، نقطه‌نظرهای خود را دارند و گاهی مستند نیست، اما گفته می‌شود. من فکر می‌کنم توصیه رهبری، اخلاقی و پدیرانه بود.»

قطعه‌نامه علیه ایران در شورای حکام

گروه خبر: قطعه‌نامه پیشنهادی ترونیکیای اروپایی و ایالات متحده آمریکا برای محکوم کردن ایران به عدم پایبندی به تعهدات هسته‌ای، دیروز در دستور کار جلسه نوبت عصر شورای حکام آژانس بین‌المللی انرژی اتمی قرار گرفت. رای‌گیری درباره آن به صبح امروز موکول شد. در پیش‌نویس این قطعه‌نامه، باتوجه به گزارش مدیرکل آژانس مبنی بر کشف ذرات اورانیوم در سه مکان و ادعای رافائل گروسی مبنی بر عدم همکاری مناسب از سوی تهران برای حل مسائل پادمانی، ایران به عدم پایبندی به تعهدات هسته‌ای متهم شده است. مکان‌های مورد اشاره آن‌ها، تورقوزآباد، ورامین و سایت مریوان (آباد در استان فارس) هستند که ایران می‌گوید، با نفوذ و خرابکاری اسرائیل پرورنده آن‌ها دوباره باز شده است. پرورنده مریوان سال‌ها قبل بسته شده بود و ایران به گفته مقامات وزارت امور خارجه و سازمان انرژی اتمی، مدارکی درباره خرابکاری اسرائیل در تورقوزآباد و ورامین برای اتهام‌زنی به تهران مبنی بر فعالیت و مواد اعلام‌نشده هسته‌ای در این دو مکان را به آژانس ارائه داده است. توضیحات و مدارکی که به گفته مدیرکل، قانع‌کننده نبوده و او نمی‌تواند تأیید کند که فعالیت‌های ایران صرفاً در مسیر صلح‌آمیز است.

➤ حمایت ۶ کشور از موضع ایران

پس از انتشار محتوای گزارش مدیرکل آژانس، ایران یادداشتی توضیحی

گزارش یک